

FRÁSÖGN

af fundi þingmannanefndar EES í Osló 23.-25. maí 2022.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefnda EFTA og EES sóttu fundinn Ingibjörg Isaksen, formaður, Þorgerður K. Gunnarsdóttir, varaformaður, Arndís Anna Kristínardóttir Gunnarsdóttir, Bjarkey Olsen Gunnarsdóttir og Diljá Mist Einarsdóttir, auk Stígs Stefánssonar, ritara. Ingibjörg er formaður þingmannanefndar EFTA á árinu 2022 og stjórnaði fundinum ásamt Christophe Grudler, formanni sendinefndar Evrópuþingsins.

Fyrst var fjallað um áhrif innrásar Rússlands í Úkraínu en EFTA-ríkin hafa fordæmt innrásina harðlega og krafist þess að Rússland dragi herlið sitt tafarlaust til baka frá landinu. Vadym Halaichuk, varaformaður Evrópunefndar úkraínska þingsins, og Eivind Vad Petersson, aðstoðarutanríkisráðherra Noregs, voru gestir fundarins. Halaichuk lagði í máli sínu áherslu á að Úkraínnumenn berðust ekki einungis fyrir land sitt heldur samevrópsk gildi og menningu gegn rússneskri útbenslustefnu sem Georgía hefði orðið fyrir árið 2008 og Úkraína allt frá innlimun Krímskaga árið 2014. Stjórnvöld í Úkraínu biðluðu til Vesturlanda um betri og öflugri vopn til þess að geta unnið stríðið svo fleiri Austur-Evrópuríki með landamæri að Rússlandi þyrftu ekki að verjast innrásum. Jafnframt biður Úkraína Vesturlönd um að herða þvingunaraðgerðir gegn Rússlandi, m.a. með skilyrðislausu banni á allan innflutning á olíu og gasi. Eyðilegging stríðsins er gríðarleg en talið er að um 50% innviða Úkraínu séu ónýt. Enduruppbygging mun kosta hundruð milljarða evra og vilji er til að endurbyggja hagkerfið í takt við evrópska staðla og búa þannig í haginn fyrir aðild Úkraínu að ESB. Peterson fór yfir stuðning norskra stjórnvalda við Úkraínu sem felst í þátttöku í þvingunaraðgerðum ESB, móttöku flóttafólks, mannúðaraðstoð og beinum fjárframlögum til úkraínska ríkisins. Þá var farið yfir aðgerðir Norðmanna til að auka olíu- og gasframleiðslu og flutningsgetu til Evrópu til að koma til móts við ríki sem hafa minnkað eða hætt gaskaupum frá Rússlandi.

Á fundinum var fulltrúum stofnana ESB og EFTA að venju boðið að hafa framsögu í umræðum um þróun og framkvæmd EES-samningsins. Frummælendur voru Mariana Duque, fyrir hönd formennsku ESB í EES-ráðinu, Nicolas Von Lingen, fyrir hönd formennsku ESB í sameiginlegu EES-nefndinni, Pascal Schafhauser, fyrir hönd formennsku EFTA í sameiginlegu EES-nefndinni og EES-ráðinu, og Arne Røksund, forseti Eftirlitsstofnunar EFTA (ESA). Í erindum þeirra og umræðunni sem á eftir fylgdi var m.a. fjallað um virkni og árangur EES-samstarfsins við erfiðar aðstæður í heimsfaraldri COVID-19. Vel hefði gengið að tryggja upptöku nauðsynlegra ESB-gerða í EES-samninginn. Þá stæðu fyrir dyrum viðræður um nýtt sjö ára tímabil Uppbyggingarsjóðs EFTA sem fjármagnaður er af Íslandi, Liechtenstein og Noregi. Markmið sjóðsins er að draga úr félagslegum og efnahagslegum ójöfnuði innan Evrópska efnahagssvæðisins og efla tvíhliða samstarf milli EFTA-ríkjanna innan EES og fimmtán viðtökuríkja sjóðsins í Evrópu. Sjóðurinn stuðlar að umbótum og uppbyggingu í þeim aðildarríkjum ESB sem standa lakar í efnahagslegu tilliti. Enn fremur var farið yfir samstarf um viðbrögð við innrás Rússlands í Úkraínu og þátttöku EFTA-ríkjanna innan EES í þvingunaraðgerðum ESB. Loks var farið yfir þá stofnanalegu breytingu hjá ESB að málefni EES-samningsins hafa verið flutt frá utanríkisþjónustu ESB til framkvæmdastjórnarinnar.

Þá var fjallað um tillögur framkvæmdastjórnar ESB í loftslagsmálum, hinn svokallaða „Fit for 55“ pakka. Honum er ætlað að styðja við markmið sambandsins um 55% nettó samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda fyrir árið 2030, miðað við árið 1990. Jafnframt leggur pakkin grunn að markmiði ESB um kolefnishlutleysi árið 2050. Í umfjöllun fundarins var sjónum beint annars vegar að fyrirhuguðu landamæraaðlögunarkerfi ESB fyrir kolefni (e. Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM) og hins vegar tillögu um að flokka kjarnorku og gas sem

hreina orkugjafa við tiltekin skilyrði. Frummælendur voru Erlend Grimstad, aðstoðarfrjármálaráðherra Noregs, Evrópuþingmennirnir Karin Karlsbro og Christophe Grudler, og Jostein Røynesdal, sérfræðingur í stefnumótun í orkumálum. Í máli þeirra og umfjöllun sem á eftir fylgdi kom m.a. fram að með landamæraaðlögunarkerfi ESB fyrir kolefni væri ætlunin að leggja kolefnislosunargjald á vörur sem fluttar eru til Evrópu ef slík gjöld eru ekki lögð á í framleiðsluríkinu. Slíku gjaldi er ætlað að koma í veg fyrir undirboð á kostnað umhverfisins og tryggja jafna samkeppnisstöðu fyrirtækja innan ESB sem greiða kostnað vegna kolefnislosunar við framleiðslu sína. Enn fremur er gjaldið hugsað sem hvati til framleiðsluríkja utan ESB til að koma á eigin kolefnisgjaldi og hvetja til umhverfisvænni framleiðslu. Fram kom að í yfirstandandi vinnu Evrópuþingsins með tillögu að landamæraaðlögunarkerfi væri einkum horft til þess að slíkt kerfi mundi samræmast reglum Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, WTO. Mikilvægt væri að kerfið tryggði minni losun gróðurhúsalofttegunda á heimsvísu en ekki einungis flutning losunar í aðra lögsögu ef Evrópa herðir sína staðla. Hvað varðar tillögu um að flokka kjarnorku og gas sem hreina orkugjafa við tiltekin skilyrði kom fram að hún er afar umdeild á Evrópuþinginu.

Loks var fjallað um tillögu framkvæmdastjórnar ESB um samevrópskan heilbrigðisgagnagrunn (e. European Health Data Space). Martin Dorazil frá framkvæmdastjórninni kynnti tillöguna. Í máli hennar og umfjöllun sem á eftir fylgdi kom m.a. fram að heimsfaraldur COVID-19 hefði flýtt fyrir stafrænni þróun innan heilbrigðisgeirans í Evrópu og dregið fram mikilvægi þess að heilbrigðisupplýsingar geti óhindrað flætt yfir landamæri. Markmið með tillögunni um samevrópskan heilbrigðisgagnagrunn eru m.a. að gera einstaklingum kleift að stjórna og nota eigin heilsufarsgögn með öruggum hætti óháð staðsetningu og auðvelda heilbrigðisstarfsfólki aðgang að nauðsynlegum upplýsingum hverju sinni. Þá mun gagnagrunnurinn stuðla að einum innri markaði fyrir stafræna heilbrigðisþjónustu aðildarríkja þar sem gögn eru framsett með samræmdum og samhæfðum hætti. Loks mun slíkur gagnagrunnur styðja við rannsóknir og nýsköpun, stefnumörkun og eftirlit með aðgangi að ópersónugreinanlegum heilsufarsgögnum.

Næsti fundur þingmannanefndar EES fer fram í Strassborg í október nk.